

250. Աջ փեղկին՝

է յիշ[ատակ] Համաւրէն ժողովրդեանս. ԹՎ. ԶԿԱ. (1512):

Ծանոթ. Քուչուկ-Հովհաննիսյանի վերծանությունը սխալաշատ է:

Օրինակ՝ «դուռն մաից» նա ընթերցել է «Դուռն Ամրատի»: Հնադեա Լ. Պ. Կոլլին կարծում է, թե այս դուռը ընդմիջ է Անիից: Քուչուկ-Հովհաննիսյանն իրավացիորեն առարկում է. ենթադրելով, որ այն պատրաստվել է Ղարաուրաղաղում՝ Անիի տաճարների ղոնների նմանակությամբ⁶⁴: Հիշյալ ղոններն այժմ գտնվում են Ա Պետերբուրգի էրմիտաժի արևելյան բաժնի ցուցասրահում:

Հրատ. Բժշկյան, 250:

251. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցուն կից ուսումնարանի գոան ըրաւորին.

Ճեմարան պայծառ. վարժեցեաց աւելի,

Վայր իմաստութեան ըրաւաց ցանկալի՝

Կանդնեալ ի պատիւ սրբոյն Գրիգորի

Տրովք մեր եղբարց ուղղափառ. հօտի.

Առաջնորդութեամբ Բժշկեան պետի՝

Հայր Մինաս վիքար⁶⁵ մեր վարդապետի,

Աջով ըրաճրելոյն ի կատար բերի.

Նոյն վառ. պահեսցէ ուսմամբ ուանծալի. 1823:

Հրատ. Բժշկյան, 252:

Բեղոգորսկի հայկական գերեզմանոց

Հին գերեզմանոցն այժմ դոյություն չունի: Նորը գտնվում է այստեղից դեպի Թեոդոսիոս գնացող մայրուղու աջակողմյան բլրակի վրա, ցանկապատի մեջ: Վիճաբերը թեև ժամանակով նոր են, սակայն որոշակի արժեք են ներկայացնում ղրիմահայության պատմության հարցերով պարզվող մասնագետների համար: Ահա գրանցից մի քանիսը.

252. Տապանաքար, վրան թեւավոր խաչ, որի ստորեւ՝ 6 առդ.

ԱՅՍ Է ՏԱՊԱՅՆ/ ՍԱՄՈՆ ՄԱԼԽԱՍԵԱՆԸ՝ ԱԽԼԱԹՅԱՆ ԱՂԱՂՆԻ/ ՅՇԱՏԱԿ ԳՈԼՈ
ԴԱ/ՎԻԹԵԱՆ.../ 1918 ՆԷՔԵՐԻ ԱՄՍՈՋ 5:

253. Տապանաքար, սպիտակ մարմարից, շրջված վիճակում, աակը փորփորված:
Վրան անվարժ ճեռապրով՝ 5 առդ.

ՀԱՆԳԻՍՏ/ ԳՐԻԳՈՐԻ ԱՌԱՔԵԼՅԱՆ/ ՄԱՄԻԿՈՆԵԱՆ/ ՎԱԽՃԱՆԵԱԼ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵ-
ՐԻ 1898 Թ./ Ի ՀԱՍՍԿԻ 66 ԱՄԱՑ:

254. Տապանաքար, դեղնավուն կրաքարից, նախորդի մոտ: Վրան՝ 5 առդ.

⁶⁴ Кучук-Иоаннесов, Армянская надпись из Карасубазара. Труды Восточной комиссии Московского археолог. общества, т. II. вып. 3, М., 1903, с. 3. Տե՛ս նաև՝ В. Виноградов, Феодосия. Ист. очерк, Екатеринодар, 1902, с. 73.

⁶⁵ Վիքար-տեղապաճ, լատիներէն vicarius-տեղակալ

ԱՅՍ Է ՏԱՊԱՆ ԿԱՐՆԵՑԻ ՊՂՆՁԱԳՈՐԾ ՍԵԴՐԱԿԻՆ ՂԱԶԱ/ԱՆՃԵԱՆ. 35 ԱՄԱՑ/ 1892:

255. Տապանաքար, դեղնավուն կրաքարից, ուղղանկյունաձև: Վրան՝ 4 տող.

ԱՍՏ ՀԱՆԳՁԻ/ ՄԱՐՄԻՆ ԳՐԻԳՈՐԻՆ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ ՉԵՌՆԻ/ՇԵԱ/ՆՑ. 72 ԱՄԱՑ Ի... ՈՒՆՎԱՐԻ 1891 ԱՄԻ:

256. Տապանաքար, նույնատիպ կրաքարից, ուղղանկյունաձև: Վրան՝ 4 տող.

ԿԱՐՆՕ ՇԲԷԿ/ ԳԻՒՂԱՑԻ ՀԱՑԱԳՈՐԾ/ ՍԱՐԳԻՍ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ/. ՎԱԽՃ. 1901... ԱՄԱՑ:

257. Տապանաքարի պատվանդան, շրջված վիճակում. կողքին՝ 5 տող.

ԱՍՏ ՀԱՆԳՁԻ ՄԱՐՄԻՆ/ ՇԱՀԱՍԷՍ ՍՏԵՓԱՆԻ/ ՔԷՉԻԵԱՆԻ/. ԾՆ. Ի 1840 ՅՈՒՆԻՍԻ/ ՎԱԽՃ. 1901, ՄԱՅԻՍԻ 2:

258. Կոթող, դեղնավուն կրաքարից, քանդակազարդ: Վրան՝ 6 տող.

ԱՍՏ ՀԱՆԳՁԻ/ ՎԱՐԴՈՒՀԻ/ ՍԻՄԷՕՆԵԱՆ ՉԱԼԻՔԵԱՆՑ/. ԾՆ. 1859, ՄԱՐՏԻ/ 23. ՎԱԽՃ. 1897/ ՕԳՈՍՏ. 28:

Գերեզմանոցում կան նաև այլ արձանադրություններ, որոնք վերաբերում են դարիս 20-ական թվականներին, նպատակաճարմար չենք դրել ղեռնդել ներկա ժողովածուում:

ԲՈԳԱՏՈՅԵ /ՆԱԽԿԻՆ՝ ԲԱԽՉԻԵԼԻ/

Այգիներով հարուստ այս դյուղը գտնվում է Սիմֆերոպոլից շուրջ 50 կմ հեռավորությամբ դեպի արևելք, Բելոդորսկ շրջանային կենտրոնից 15 կմ հարավ-արևմուտք: Գյուղը հիմնադրել են Հայ դադթականները XIV դարում: Այն առավել հայտնի է Ս.Փրկիչ կամ Ս.Եղիա վանքով⁶⁶, որը հորինվածքային ինքնատիպությամբ եվրոպականացված ճարտարապետության նմուշ է: Կառուցված է գյուղի հյուսիսարևելյան ծայրամասում, դեղնավուն կրաքարով: Ս.Եղիա եկեղեցին (18,0x8,5մ) ունի երեք մուտք, հարավայինը և հյուսիսայինն աչքի են ընկնում սլաքաձև կամարներով, իսկ արևմտյանը՝ այսպես կոչված «սելջուկյան շղթայով»: Տաճարը (6,15x20x11,9մ) բաժանված է երեք մասի, որոնց ծածկերը հենված են երեք ամուր կամարների վրա: Յուրաքանչյուրը է տրված շենքի արևելյան հասվածին, որի կենտրոնական աբսիդը արտաքուստ չի երևում: Բեմի առաստաղին և շուրջը առ այսօր պահպանվել են որմնակարներ՝ Բրիտոսի խաչելությամբ, համարձման, աստղալից երկնքի և հրեշտակների տեսարաններով: Տաճարը հարուստ է նաև պատկերաքանդակներով:

Ս.Եղիա տաճարի շուրջ եղել են մի շարք կառույցներ՝ ընակելի սենյակներ, տնտեսական շենքեր, վերնաաներ՝ ուխտավորների համար, սառնորակ աղբյուր և այլն, որոնք մեղ են հասել ավերակների տեսքով⁶⁷: Մինչև XIX դարի 60-ական թվականները այս հուշարձանախմբում եղել են տասնյակ վիմադրեր, որոնցից մի քանիսի մասին դադափար ենք կազմում նախորդ հրատարակությունների շնորհիվ: Ահա դրանք.

⁶⁶ Տե՛ս Դավիթ ալ. քաճաճու Ծափկերդյանց, Ս.Փրկչավանք ի խրիմ (Նամակ խարստութեանից, «Արարատ», 1870, N.10, էջ 242-243: Հմտ: Ա.П.Якобсон, Средневековый Крым, с.116.